

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,- per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

VRUCHTBAAR GESPREK

Het is al weer enige jaren geleden, dat het toenmalige lid van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond, J. C. Brandt Corstius op een congres een rede hield over de idee van de openbare school. Die rede is later in druk verschenen en is nog steeds een belangrijke bron voor gedachten over de vorm van het openbare onderwijs, zoals humanisten die zouden wensen. Van principiële betekenis is daarbij, dat in deze gedachten-gang die school beschouwd dient te worden als een plaats voor de ontmoeting der levensovertuigingen.

Niet alleen humanisten hebben zo hun wensen en verlangens, want in de laatste jaren is gebleken, dat hier ook anderen de problemen niet uit te weg gaan. Dat is met name acuut geworden, toen de eis van het humanistische vormingsonderwijs meer werd dan een vaag gemompel, en ernstig met de mogelijkheid rekening diende te worden gehouden, dat dit onderwijs wel eens gegeven zou kunnen worden. Daarbij deed zich onmiddellijk de vraag voor, hoe nu de verhouding zou dienen te zijn t.a.v. het godsdienstonderwijs en het bijbelonderricht.

Tussen de vertegenwoordigers van de Centrale Commissie voor het Vrijzinnig Protestantisme en het Humanistisch Verbond hebben deze onderwerpen gedurende de laatste vijf jaar punt van gesprek uitgemaakt. Maar, en hier citeren we uit het deze dagen verschenen verslag hierover:

„Al spoedig bleek, dat daarover niet gesproken kon worden zonder voorafgaande door-denking van het geestelijk fundament van die school (de openbare dus) hier en nu, dus in Nederland en in dit tijdsgewricht.

Daarover is dan ook het gesprek begonnen, waarbij al spoedig ook enkele vooraanstaande personen betrokken zijn uit de kring van

het midden-orthodoxe protestantisme, alsmede de Nederlandse Onderwijzers Vereniging en Volksonderwijs”.

De resultaten van dit eerste gesprek zijn nu in druk verschenen en voor iedere belangstellende verkrijgbaar. De titel van het geschrift luidt: „Het openbaar en daarmee gelijk te stellen onderwijs. Poging tot geestelijke fundering” en het is onder meer verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond. De prijs bedraagt f 0,30.

Zoals hierboven al bleek, is het gesprek niet afgebroken, maar gaat het verder. Aan de orde zijn daarbij o.a. het godsdienstonder-richt, het bijbelonderwijs en de humanistische vorming. En gezien het feit, dat het mogelijk is gebleken dat aanhangers van verschillende godsdienst- en levensovertuiging op zo vruchtbare wijze over de grondslagen van het openbaar onderwijs hebben kunnen praten, mogen we de resultaten van het voortgaande contact zeker met grote belangstelling tegemoet zien. Niet alleen zijn verstarde opvattingen herzien en opgegeven, is blijk gegeven van een grote openheid ten aanzien van elkanders mening, maar het zou wel eens kunnen zijn dat de visie op de openbare school een geheel andere wordt dan tot op heden nog in vele kringen bestaat.

„HET OPENBAAR EN DAARMEE GELIJK TE STELLEN ONDERWIJS”

Deze brochure is verkrijgbaar door storting of giro-overschrijving van f 0,30 op postrekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht.

EEN FOUT IS 'T KENMERK VAN 'T WARE

Het is opvallend, als men er op gaat letten, hoe vaak mensen van opmerkelijke kwaliteit zich (net als volken) zegswijzen en spreuken eigen maken — doordat zij blijkbaar een behoefte hebben om het leven in korte formules te ordenen. Zoals gezegd: als je er op gaat letten, zijn die levensspreuken bij vrijwel alleen zogenaamde grote mannen te vinden.

Zonder er expres naar te zoeken schieten mij er hele reeksen te binnen. Het is een boeiend spel. De mensen leveren een zelfportret met hun zinspreuk.

Domela Nieuwenhuis richtte in moeilijke uren zijn ogen naar een Latijnse spreuk, die hij aan de wand van zijn kamer had laten aanbrengen: „Moge ik vergaan, als ik maar nuttig ben”. Bij Michel de Montaigne stonden er verscheidene zorgvuldig gekozen op de balken van de zoldering in zijn toren bij de Dordogne. Eén daarvan komt ook in zijn werk meermalen terug: „Maat houden, grenzen kennen, natuurlijk zijn.” Erasmus bezat een zegelring, waarin de beeltenis van Terminus — de Tijd — was gesneden, met de woorden: „Ik wijk voor niets of niemand”. Maar hoe voorzichtig men met de uitleg van zulke levenswijsheden moet wezen, bewijst vooral dit geval. Men heeft Erasmus deze spreuk als een verwatenheid aangerekend, tot hij uitlegde dat het zijn woorden niet waren, maar dat het een aanmaning van de Tijd was om van de geboden mogelijkheden des levens terdege gebruik te maken en de beperkte gelegenheid goed te besteden — want de tijd wijkt voor niets of niemand.

Spinoza gebruikte een zilver stempeltje voor het verzegelen van zijn brieven. De beeltenis was een doornig (spinosus) roosje met zijn initialen B.D.S. en het Latijnse woord voor „behoedzaam”.

Het zijn allemaal onmiskenbaar sporen van, als het ware gecondenseerde levenswijsheid, zonder twijfel onder druk ontstaan. Het zijn gedachten, die men kennelijk wilde vasthouden als behelpfels, om zich in bewogen of moeilijke uren van te bedienen ten einde de levensmoed, het zelfrespect, de neiging tot bezig zijn en het vertrouwen in het herstel van het leven, te behouden. Het zijn vaak zelfgeschapen aanmaningen om de kort geformuleerde levenswijsheid voor ogen te houden — en men mag dit verschijnsel niet verwaarlozen bij de beschouwing van het leven van de mensen die deze spreuken voor hun bestaan hanteerden. Naarmate men zelf ouder wordt, bemerkt men dat bepaalde overwegingen regelmatig terugkeren, dat ze vast blijven zitten, doordat ze handzaam zijn en richting geven aan de gang door het leven.

Natuurlijk zijn deze spreuken niet altijd even wijs. Volken, volksgroepen en ook minder kritische mensen dan die welke ik daarstraks noemde, bedienen zich vaak van gezegden, spreuken, steeds terugkerende uit-

spreken, waarin de drang om het leven te vereenvoudigen sterker aan het licht komt dan de behoefte om aan recht en rede voorrang te verlenen. De nooddrift om *vastheid* van kijk-op-'t-leven te verwerven, om stevige en vooral simpele wegwijzers voor gedrag en oordeel te bezitten, verleidt de mensen er vaak toe om regels en spreuken of formules te hanteren die iedere verfijning, elke nuance missen.

Uitspraken als: „men noemt geen koe bont of er is wel een vlekje op” — en: „aan de vruchten kent men de boom” — of: „de appel valt niet ver van de boom”, duiden op een verblinde drang om op een gemakkelijke manier moeilijke situaties op te lossen, waarbij men er alleen nog maar aan twijfelen kan of ze nu een uiting zijn van de allerergste *domheid* of van de allerergste *grofheid*.

Het is wel duidelijk, geloof ik, wat er aan de hand is. *Hier is zeker* de eenvoud niet altijd het kenmerk van het ware. De mens wil de chaos, waarin hij eigenlijk steeds verkeert, terwille van zijn gemoedsrust *ordenen*. Bij onbegrip kan de mens blijkbaar niet leven. De mens wil overzien, wil begrijpen, wil de gevoelens van onzekerheid en onveiligheid tegenover het vreemde ontgaan. Het gehele avontuur van de geest, door de eeuwen heen zich weerspiegeland in mythes, in godsdiensten, in religies, wijst op die onstilbare drang naar verklaring, naar orde. De tragiek van het menselijk bestaan wil echter, dat het de mens zelf weer is, die met zijn redelijke kritiek elke gevonden oplossing voor de raadsels des levens weer in twijfel trekt.

In deze voortdurende spanning komt men er wel toe het moede hoofd neer te leggen bij formules, die weliswaar de verfijning van geestelijke verantwoordelijkheid ontberen, maar het geweldige voordeel bezitten van de *keiharde, botte eenvoud*.

Ik voel — zoals u wel begrijpt — dus niet veel voor de beroemde zinspreuk van de grote Boerhaave: „*dat eenvoud het zegel van het ware is*”.

Onder speciale omstandigheden geef ik wel de voorkeur aan eenvoudige *vormen*, aan eenvoud van *visie* — maar ik acht de nadrukkelijke afkeer van complicaties, de weerstand tegen de ingewikkeldheden van redeneringen, een funest symptoom van geestelijke luiheid en morele gemakzucht.

personalia

P. SPIGT geboren 20 oktober 1919 te Amsterdam. Studie Nederlands en Geschiedenis. Huidige functie: bij bankinstelling Amsterdam.

zomerkampen voor de jeugd

De buitenwerkcommissie van het Humanistisch Verbond organiseert in 1963 de volgende kampen:

a Kinderkamp 10—13 jaar

te Elspeet in „de Korenbloem”, en wel van 20—27 juli.

Prijs: f 42,— incl. f 2,— zakgeld.

Opgeven bij de leiding, de heer en mevrouw J. Weggelaar, Erasmusgracht 23¹, Amsterdam. Tel. 020 - 8 39 19.

b Jongerenkamp 13—15 jaar

te Beek (Gem. Bergh), bij Zeddam van 3—13 augustus en van 14 tot 24 augustus.

Het eerste kamp staat onder leiding van de heer P. van Soelen (Bilthoven); het tweede onder leiding van de heer en mevrouw E. R. Veuger (Zaandam).

De prijs bedraagt f 50,— per 10 dagen.

Opgave van deze kampen bij mevrouw E. Plettenberg-Sweid, Saffierstraat 76¹, Amsterdam. Tel. 020 - 73 83 69.

Eigenlijk zou ik een pleidooi willen houden voor een opvatting die in zekere zin lijnrecht tegenover de vereenvoudiging staat. Niet het simpele, niet het gladde, het zekere, het volmaakte en volledige — *niet* eenvoud, maar 'n *fóút* is het zegel van 't ware!

Natuurlijk steekt er een element van spel in deze tegenstelling. Direct bij het begin van mijn verhoog wil ik al liefst elk misverstand voorkomen door te verklaren, dat ik niet bedoel te zeggen dat blunders mijn voorkeur hebben, of dat ik erop gesteld ben dat de boel fout zit, verkeerd of in de war.

Met de lichte overdrijving: dat 'n fout het kenmerk van het ware is, wil ik niettemin toch een grondstelling van het moderne humanisme onder uw aandacht brengen.

Kort gezegd: voor de humanist is de onvolmaaktheid de onvolkomenheid, het falen, — literair gezegd: „het menselijk tekort” — een realiteit. Op het moment dat ik het zeg, besef ik heel goed dat men mij onmiddellijk helemaal verkeerd kan begrijpen. Een van de meest wijze mensen in onze kringen heeft in een discussie met protestants-christelijke vrienden eens gezegd: wij humanisten aanvaarden de zonde, maar zet nu niet morgen in Trouw dat het Humanistisch Verbond het zondigen uitstekend vindt.

We moeten namelijk erg oppassen op dit punt niet verkeerd begrepen te worden. Wij bedoelen niet te zeggen, dat iets pas in orde is als het fout is. Er is geen sprake van, dat de aanvaarding van dit leven en de mens als onvolmaakt, nu ook metéén betekent, dat wij het met leven en werken nu wel op een akkoordje willen gooien. *Integendeel*. De verhoudingen worden er naar onze mening juist door *hersteld*. Het leven en de mens zijn op *zichzelf* noch volmaakt noch ónvolmaakt. Wij mensen vinden iets goed of prettig of akelig, of behagelijk of verkeerd. Er is een gelukkige spanning tussen onze gevoelens voor recht en billijkheid en welbehagen enerzijds, en de realiteit zoals wij die beleven aan de andere kant.

De dingen liggen soms of vaak anders dan wij het wensen. Wij wensen menigmaal iets dat niet kan. — Maar waar bleef de vreugde als alles altijd verliep naar ons diepste verlangen, als alles voortdurend goed was zoals het was?

De onvrede met wat we ervaren is een ongelooflijke impuls voor ons leven — maar het is de mens soms te veel. Dat is te begrijpen. De geschiedenis is dan ook vervuld van droombeelden der volmaaktheid, hiernu — of hiernamaals. Men kan blijkbaar geen vrede hebben met het nuchtere feit van een onvolmaakte wereld en een onvolkomen leven.

Het is een vergissing, denkt men — en daar dragen wij mensen collectief de schuld van.

Onder de primitieve Toradja's op Celebes bestaat in dit verband een voorbeeldige overlevering.

Het gaat over het ontstaan van de sterfelijkheid. Moeder en zoon twisten er over of de mensen zullen sterven of eeuwig zullen leven. De moeder was voor een eeuwig leven: *toewoe watoe* — een leven als dat van stenen. De zoon daarentegen verklaarde zich voor een *toewoe loka* — een leven als een pisangboom, waarvan de moederstam sterft, zodra jonge spruiten aan zijn voet zijn opgeschoten. Daarover twistten ze lang en hardnekkig, door eindeloos hun meningen tegenover elkaar te stellen; *toewoe watoe* de een — *toewoe loka* de ander — *toewoe watoe*, *toewoe loka*, *toewoe watoe*, *toewoe loka*, en steeds maar door.

De hele nacht hielden ze dit vol, want ze waren ervan overtuigd dat degene die het langst zijn mening wist stand te houden, dat die over het menselijk lot zou beslissen: sterfelijk of onsterfelijk, als een pisangboom of als een steen.

Maar tegen de morgen werd de oude vrouw toch moe en slaperig, ze verloor de aandacht en de controle met betrekking tot haar spraak, ze begon te hikkelen, te struikelen over haar woord. Op een fataal moment zei ze, in plaats van *toewoe watoe*, een woord dat daar op lijkt: *watoetoe*, maar dat heel iets anders betekent. Een *watoetoe* is een tas die de Toradja tijdens zijn leven overal met zich meeneemt. — Maar hiermee was het pleit beslecht. De zoon had het laatste woord: *toewoe loka* — een leven als een pisangboom — sterven als er nieuw leven is.

Zo zijn er ontelbaar veel verhalen uit vroeger en later tijd — maar allemaal duiden zij op een donker-diep verlangen naar een leven zonder dood, zonder verdriet, zonder tegenslagen — en zij getuigen van de illusie van een oerwerkelijkheid die volmaakt was doch die abrupt geschonden werd door een menselijke fout, een verzuim, een zonde. Het leven had zoveel beter kunnen zijn.

Bij deze kijk-op-het-leven sluit zich dan de hoop aan, dat het ook door een plotselinge wending weer goed kan komen — dat dit leven van vallen en opstaan, van ontmoeting en scheiding van vreugde en leed, eigenlijk maar een intermezzo in een diepe kuil is. Mens zal alles weer goed zijn, alles weer zeker en altijd volmaakt.

't Menselijke is verknoeid, zekerheid en veiligheid, het zuivere geluk is slechts te vinden boven het menselijke.

Hiertegenover staat heel beslist en zonder één aarzeling de opinie van de humanist. *Wij aanvaarden dit leven.* Onze moeilijkheden en onze fouten zijn zaken die onder ons mensen moeten worden opgelost. Wij aanvaarden de feilbare, falende, gewone mens, 'n Kees, 'n Koos, 'n Piet — met hun kwaliteiten en hun blunders. Wij menen niet dat zij gevallen engelen zijn, noch dat zij ooit de volmaaktheid zullen bereiken. De mens maakt fouten en hun leven voldoet hun menigmaal niet. Wij vergoelijken hun fouten niet — want een fout is een fout, een onvolkomenheid is een onvolkomenheid. Moeten wij van een steen — die feitelijk toch hard is — ons hoofdkussen maken? De droom der volmaaktheid, die wij niet voor werkelijkheid houden, is voor ons een symptoom van het menselijke, ondoofbare waar-

debeseef, waardoor het gedrag van de mens en het verloop van het leven onophoudelijk worden afgemeten aan een eigen, menselijke maatstaf.

Wij leven in tegenstellingen en het feilbare, onvolkomene is het zegel van het menselijke leven. Freud heeft eens in een gesprek met vrienden de verzuchting geuit, dat mensen die zo erg dorsten naar volstrekke zekerheid niet werkelijk van de waarheid houden. Wij kunnen die levenswijsheid variëren.

Zij, die boven alles dorsten naar een volmaakt leven, houden niet werkelijk van het leven. Volmaaktheid, onfeilbaarheid kan het leven nooit geven. Zij die echt van het leven houden, kunnen de fouten verdragen — en bezitten door dit realisme en deze verdraagzaamheid juist dat benijdenswaardige evenwicht om hun leven te wijden aan de bestrijding van alle *vermijdbare vormen* van feilbaarheid en onvolmaaktheid.

MENINGSVORMING RONDOM HET MODERNE HUMANISME

U zoudt zich kunnen afvragen, of het woord „modern” in de titel van deze toespraak iets met de veranderlijke mode te maken heeft. Ik hoop, in het bijzonder de dames onder mijn gehoor niet teleur te stellen, maar met mode heeft het woord „modern” in dit geval echt helemaal niks te maken.

Als ik hier spreek over het Humanisme, dan heb ik het over een levensovertuiging, en wel met name over een levensovertuiging, waarin de ontplooiing van de beste menselijke mogelijkheden de volle aandacht krijgt. Nu waren en zijn er vele vrijzinnig protestanten en katholieken, die hieraan ook grote betekenis toekennen in hun *godsdiens*tige overtuiging. Deze noemen we Christen-Humanisten.

Het Moderne Humanisme onderscheidt zich daarvan omdat het een levensovertuiging is van mensen die menen dat zij over de vraag of een God het heelal bestuurt, geen zekerheid kunnen verkrijgen.

Dat is geen onwil, maar een kwestie van innerlijke onmogelijkheid. De moderne humanist gaat in zijn levensovertuiging uit van de mens, en hij ziet die mens als een bijzonder wezen.

De mens onderscheidt zich immers van het dier, bijvoorbeeld door zijn bewustzijn. De mens weet, dat hij in bepaalde levensomstandigheden is geplaatst, en die omstandigheden vragen iets van hem. Op die vraag moet hij antwoord geven; dat is zijn verantwoordelijkheid.

Dit moderne humanisme gaat er van uit, dat de mens gekenmerkt wordt door iets wat hij alleen heeft, en wat hem onderscheidt van het dier. Dat „iets” noemt de humanist het eigenlijk-menselijke. Als de mens

dát verloochent, dreigt hij te verworden tot kuddedier of roofdier, en dreigt hij te vervallen tot „beestachtigheid”. Maar omdat hij toch mens blijft dat wil zeggen, omdat hij toch beter weten kon, wordt hij erger dan het dier, dat immers precies is zoals het naar zijn aard moet zijn. Maar de mens die zijn menselijkheid verloochent is niet zoals hij naar zijn aard moet zijn... hij is veeleer een on-mens, zoals de taal het zo duidelijk zegt.

De humanist weet heel goed, dat hiermee het wezen van de mens niet verklaard is. Ondanks alle redelijkheid die het moderne humanisme kenmerkt, is er geen sprake van dat het ons in staat zou stellen het geheim van het mens-zijn te ontsluiten. De moderne humanist weet dat hij dit niet kan, maar hij ziet ook niet in dat de verklaringen die anderen geven, dit geheim wel doorzichtig maken. Ook de wetenschap kan dat niet. De wetenschap kan veel verklaren en verhelderen, maar ook zij kan niet zeggen, waarom de mens is zoals hij is, en wat de zin is van zijn bestaan. De humanist beseft slechts dat de mens opduikt in het oneindige zijn — oneindig in ruimte en tijd — en te voorschijn treedt in een bestaan, waarin hij zijn typische menselijkheid meebrengt.

Het is duidelijk dat men de moderne humanisten dus aantreft onder de buitenkerkelijken, onder de mensen in wier persoonlijk leven de godsdienst, uitgaande van een bijzondere openbaring, geen bevredigend antwoord geeft op de levensvragen.

Dat wil overigens niet zeggen dat alle buitenkerkelijken dus moderne humanisten zijn. Ook hier geldt, dat een dubbeltje wel een geldstuk is, maar dat niet alle geldstukken dubbeltjes zijn.

Een goed huwelijk betekent: de kleuren van het leven te zien door elkaanders ogen.

Philips Oppenheim (geb. 1866)

Ik heb dus alleen maar willen zeggen, dat moderne humanisten buitenkerkelijk zijn en dat het woord „moderne” ze onderscheidt van de Christen-humanisten.

Nu het woord „buitenkerkelijk” eenmaal gevallen is, maak ik van de gelegenheid gebruik enkele woorden te wijden aan de omvang van de buitenkerkelijkheid in Nederland. Daarover zijn namelijk kort geleden nieuwe gegevens bekend geworden. Ik bedoel de gegevens van de op 31 mei 1960 gehouden volkstelling. Volkstellingen zijn voordien in Nederland gehouden in 1909, in 1920, in 1930, in 1947. Tussen 1909 en 1960 ligt een periode van 51 jaar, dat is dus minder dan twee generaties. In die periode nam het aantal buitenkerkelijken in Nederland toe van 5 % tot ongeveer 18½ %. Ik laat in het midden of deze cijfers geheel juist zijn en of er bijvoorbeeld toch nog niet een groot aantal mensen is dat bij de volkstelling wel opgeeft tot een kerkgenootschap te behoren, maar in feite onkerkelijk is. Ook ga ik niet in op de vraag of men deze toenemende buitenkerkelijkheid moet toejuichen of niet. Dat zijn beide onderwerpen waarover men afzonderlijk een inleiding zou kunnen houden.

Ik bepaal mij tot deze nuchtere cijfers, waaruit blijkt, dat er in 1960 circa 2 miljoen buitenkerkelijken waren. Het is dus geen wonder, dat er in de loop der jaren steeds meer aandacht aan de buitenkerkelijkheid besteed is en dat er over dat verschijnsel een levendige gedachtenwisseling plaats vindt. In die gedachtenwisseling is sinds 1946 een bijzonder element gekomen. In 1946 werd namelijk het Humanistisch Verbond opgericht. Een verbond dat zich ten doel stelt de modern-humanistische levensovertuiging te verdiepen en de moderne humanisten te verenigen.

De meningsvorming rondom het Moderne Humanisme heeft zich sedert de oprichting van het Humanistisch Verbond toegespitst op het optreden van dit verbond. Dat is begrijpelijk omdat het Humanistisch Verbond een beginselverklaring van het moderne humanisme heeft ontworpen waaraan men in de discussie dus houvast heeft. En toch moet ik ervoor waarschuwen dat deze beginselverklaring niet moet worden overschat.

Ik kan niet nalaten in dit verband enkele uitspraken te citeren van de Chinese wijsgeer Laotse die omstreeks 550 jaar voor Christus leefde. En ik citeer er drie.

De eerste luidt: „Dertig spaken treffen de naaf, maar de ruimte ertussen bepaalt het wezen van het wiel”.

De tweede: „Uit leem ontstaan potten, maar de ruimte erin bepaalt het wezen van de pot”.

En de derde, tenslotte: „Muren met ramen en deuren vormen het huis, maar de ruimte erbinnen bepaalt het wezen van dat huis”.

In dit licht moet men ook de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond zien; de woorden bepalen de gedachte, maar de achtergrond van de gedachte kent ieder voor zich.

Dat neemt allemaal niet weg, dat de meningsvorming rondom het moderne humanisme sinds de oprichting van het Humanistisch Verbond een grote vlucht heeft genomen. Een mooi voorbeeld daarvan is de ontwikkeling van de mening van een bekend katholiek kamerlid.

De gedachtengang van dit lid van onze volksvertegenwoordiging evolueerde ongeveer van de stelling dat zonder godsdienst geen moraal mogelijk is tot ondersteuning van een voorstel om Humanistische geestelijke verzorging in het leger toe te staan. De periode waarin een christelijk minister van mening was dat het Moderne Humanisme slechts stenen voor brood gaf, is gelukkig lang voorbij, ook al blijven er natuurlijk nog genoeg achterhoedegevechten te leveren tegen mensen die de tekenen des tijds niet verstaan en die menen dat zij de oprechte overtuiging van een grote volksgroep kunnen negeren. Men ziet daarbij over het hoofd dat in de strijd tegen onverschilligheid en in het streven naar betere verhoudingen tussen de mensen onderling, de kerk en het Humanistisch Verbond dikwijls meer naast elkaar staan dan tegenover elkaar.

Het is verheugend te mogen constateren, dat het begrip en de waardering voor het streven van het Humanistisch Verbond en daarmee ook voor het moderne humanisme, speciaal bij de leidende persoonlijkheden in katholieke en protestantse kring voortdurend toeneemt.

Bij wijze van voorbeeld mag ik u vertellen, dat de behoefte aan voorlichting over het moderne humanisme in katholieke kring onder andere tot uiting is gekomen door de uitnodiging aan de voorzitter van het Humanistisch Verbond, dr. J. P. van Praag, om enkele inleidingen te houden op een priester cursus die onlangs gehouden is in het groot Seminarie te 's Hertogenbosch. Voorzitter van de cursus was de vicaris en de belangstelling van de zijde van de cursisten was groot. Ook de bisschop gaf van zijn belangstelling blijk. Na afloop bedankte de vicaris de inleider en gaf daarbij niet alleen uiting aan zijn waardering voor de moeite die dr. van Praag zich getroost had, maar ook voor de activiteiten van het Humanistisch Verbond waarover de inleider gesproken had. Dat klonk heel wat anders dan het zo-even aangehaalde oordeel dat het moderne humanisme „stenen voor brood” zou geven.

Ook tussen vooraanstaande protestanten en humanisten vindt regelmatig een op hoog niveau staande gedachtenwisseling plaats. Daarbij is men er echt niet op uit elkaar vliegen af te vangen, maar wordt ernstig er naar gestreefd elkaar goed te verstaan.

Wijsheid is voor de ziel wat gezondheid is voor het lichaam.

La Rochefoucauld

Voor allerhand activiteiten van praktische aard zijn deze contacten natuurlijk ook van het grootste belang. Dit betekent dat de beruchte „verzuiling” niet onbeperkt voortgaat en de bereidheid groeit om met en voor elkaar een sterke verantwoordelijkheid te dragen.

U kent wellicht het instituut van de telefonische hulpdienst. In Amsterdam is deze telefonische hulpdienst door protestanten, katholieken en humanisten gezamenlijk opgezet. Zoiets gebeurt nog niet overal. Voor de telefonische hulpdienst is Amsterdam zelfs helaas nog het enige voorbeeld dat ik U geven kan. Maar deze en andere samenwerking wijst wel dat de meningsvorming rondom het moderne humanisme in de goede richting vordert.

In het Nederlands Gesprek Centrum ontmoeten vertegenwoordigers van de verschillende levensovertuigingen elkaar regelmatig, zowel in landelijke als in plaatselijk georganiseerde conferenties. Daaruit vloeien allerlei interessante publicaties voort, die laten zien dat er tussen de zuilen langzamerhand ook een stuk verstandhouding groeit.

In november 1960 organiseerde de katholieke Nijmeegse Wijsgerige Faculteisvereniging „Thaumasias” een lezingencyclus over het moderne humanisme, waar katholieken, protestanten en humanisten hun visie gaven. Het succes van deze cyclus was zo groot, dat men besloot de gehouden inleidingen te bundelen en als boekje uit te geven onder de titel „Modern, niet godsdienstig, Humanisme”.

Voorts heb ik nog een zeer recent voorbeeld van praktische samenwerking. In februari van dit jaar besloten het Sociologisch Instituut der Nederlands Hervormde Kerk, Het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut, Het Gereformeerd Sociologisch Instituut en het Humanistisch Instituut voor Sociaal Onderzoek, tot oprichting van een gezamenlijke Centrale voor Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek. In de circulaire waarin de oprichting van deze Centrale wordt aangekondigd

staat te lezen, dat de genoemde instituten tot dit besluit zijn gekomen op ideële en praktische gronden en dat hun gebleken is, dat er behoefte bestaat aan gemeenschappelijk onderzoek ten behoeve van kerk en samenleving.

Bij deze voorbeelden van de voortgaande meningsvorming rondom het Moderne Humanisme moge ik het laten. Er zijn er echter nog wel meer. Dit betekent overigens niet dat de ontwikkeling van het Moderne Humanisme niet meer tegengewerkt wordt en evenmin dat deze ontwikkeling de vaart heeft die zij verdient. Het betreurenswaardige daarbij is, dat vele buitenkerkelijken, die, wat hun opvattingen betreft, wel degelijk modern humanist zijn, het georganiseerde Moderne Humanisme in de steek laten. Zij beseffen te weinig dat hun steun, materieel zowel als moreel, noodzakelijk is en dat aansluiting bij de organisatie van moderne humanisten de enige weg is om het Moderne Humanisme in Nederland de handen te geven die het nodig heeft om het vele werk dat gedaan moet worden, te verrichten.

Te weinig wordt nog ingezien, dat men ook voor de meningsvorming afhankelijk is van een apparaat en van mankracht die niet alleen gegeven kan worden door een handjevol mensen dat bereid is hun energie en vrije tijd ter beschikking te stellen. Voordat het Humanistisch Verbond werd opgericht moesten de buitenkerkelijken veelal van zichzelf getuigen dat zij „niets” waren en zij telden dan ook gewoonlijk niet mee. Door de stimulans die het georganiseerde Moderne Humanisme aan de meningsvorming gegeven heeft, kreeg dit humanisme een eigen gezicht en is in beginsel de gelijkgerechtigheid bij de actieve uitoefening van vele taken erkend. Ik hoop, dat bedoelde buitenstaanders als goede verstaanders niet meer dan dit halve woord nodig hebben en ik dank u voor uw aandacht.

J. BIJLEVELD.

In hun natuur zijn alle mensen gelijk; het zijn hun gewoonten, die de verschillen maken.
Confucius (551-479 v. Chr.)

Ik geloof dat wij ons allemaal gelukkiger zouden voelen en een interessanter leven zouden leiden, als wij mensen niet zouden beoordelen naar de symbolen die zij vertonen en de etiketten die zij dragen, maar eerder naar hun waarde als individu.

Vance Packard (modern Am. publicist)

lezingen voor de radio

zo. 14 apr. VARA 9.45 uur: H. Jansen: „Humanistisch Pasen”.

zo. 21 apr. VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: „Humanisme en Vrede”.

zo. 28 apr. VARA 9.45 uur: E. Gerson Lohman: „Actief tolerant”.